

**МИХАЙЛО ТИМОФІЙВ – ПЕДАГОГ,
УЧЕНИЙ-ФОЛЬКЛОРИСТ, ВИКОНАВЕЦЬ-ВІРТУОЗ**

Людомир Філоненко, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка,
член Національної спілки композиторів України,
Голова Дрогобицького осередку наукового товариства
імені Тараса Григоровича Шевченка
Олександра Німилович, доцент кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

**МИХАЙЛО ТИМОФІЙВ – ПЕДАГОГ,
УЧЕНИЙ-ФОЛЬКЛОРИСТ, ВИКОНАВЕЦЬ-ВІРТУОЗ**

Стаття розкриває вагомий внесок Михайла Тимофіїва в розвиток української фольклористики, окреслює якомога цілісніший творчий портрет митця, розкриває його педагогічну діяльність та співпрацю з відомими особистостями.

Михайло Тимофіїв належить до числа тих збирачів народних скарбів, діяльність яких оперта на високі морально-естетичні засади. Він віднайшов чимало носіїв фольклору, записавши від них незліченну кількість зразків пісенної та народної інструментальної творчості, зібрав унікальну колекцію народних інструментів, виступаючи з лекціями та доповідями на цю тематику, публікуючи свої дослідження у фахових виданнях. Втім багатий і яскравий творчий доробок Михайла Тимофіїва і досі залишається недостатньо вивченим і розкритим, що й зумовило вибір теми та свідчить про її **актуальність**.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Окремі згадки і рецензії про діяльність М. Тимофіїва як фольклориста і виконавця на народних музичних інструментах знаходимо у пресі 1970 – 2000 років, зокрема часописах “Червоний прапор” [1; 5; 12], “Прикарпатська правда” [2], “Педагог Прикарпаття” [6], “Вісті з України” [10], “Культура і життя” [26], журналі “Музика” [4; 25]. Фрагментарно діяльність фольклориста висвітлюється у працях М. Савчука [13; 14], М. Сори́ча [15], довідникових матеріалах [24]. Безперечно, значну частку в дослідженні цієї непересічної постаті становлять його наукові статті та матеріали [16 – 23].

Мета статті полягає у визначенні вагомого внеску Михайла Тимофіїва в розвиток української фольклористики, змалюванні якомога ціліснішого творчого портрету митця, розкритті його педагогічної діяльності та співпраці з відомими особистостями.

Виклад основного матеріалу. Турбота, журба, напруження, яких було немало, все перемагає

рвіння, творча натура викладача Коломийського педагогічного коледжу ім. М. Підгірянки та Коломийського педагогічного інституту (філія Прикарпатського університету ім. В. Стефаника), чудового музиканта, фольклориста Михайла Тимофіїва, народженого 24 жовтня 1944 року в селі Мишин Коломийського району Івано-Франківської області. Це село сокотить славною історією (перші згадки про Мишин знайдено в документах від 1373 – 1416 рр. [9, 101]), працелюбством й талантом людей і дало українському мистецтву й науці таких відомих діячів, як: Йосафат Кобринський (1853 – 1901) – священник, видатний громадський діяч, видавець, похований у Мишині; Василь Петрук – знаменитий на цілий світ художник; Василь Попадюк – народний артист України, знаний сопілкар, керівник трістих музик у Кіровоградській “Ятрані”, оркестрі хору Г. Верьовки, фольклорно-етнографічних ансамблів “Калина” та “Гопак”; Дмитро Біланюк – заслужений працівник культури України, керівник Косівського народного оркестру народних інструментів, директор Косівської школи мистецтв; Іван Кавацюк – заслужений артист України, віртуоз-цимбаліст (дуєт “Писанка” Чернівецької філармонії з Оксаною Савчук з Кіцманя); Микола Обушак – доктор хімічних наук; Василь Балух – кандидат історичних наук і, звісно, лауреат багатьох музичних конкурсів в Україні Михайло Тимофіїв.

Походить він з прадавнього селянського роду, правда, не цілком звичайного, адже по батьківській лінії всі були талановитими музикантами. Прадід Михайло для того, щоб мати родинний склад весільних музик, навчив свого старшого сина Василя грати на скрипці, а молодшого

МИХАЙЛО ТИМОФІЇВ – ПЕДАГОГ, УЧЕНИЙ-ФОЛЬКЛОРИСТ, ВИКОНАВЕЦЬ-ВІРТУОЗ

Миколу – на цимбалах, втім, обидва не розлучалися зі скрипкою все життя. Мабуть за таку музичну пристрасть родина отримала сільське прізвисько “Дутчики”. Про рідного брата діда Василя – Миколу була складена коротенька коломийка:

У Мишині серед села
Є велика школа,
Ой, ніхто так не заграє,
Як Дутчик Микола.

Усі дідові сини (а дітей було дев'ятеро: чотири сини і п'ять дочок) грали на якомусь музичному інструменті. Батько Микола грав на скрипці й входив до весільних трієстих музик, але займався й столярською роботою, був стельмахом (робив колеса, вози). Мати – прекрасно грала на листку й дрімбі. У сім'ї виховувалось п'ятеро дітей: Марія, Володимир, Настя (померла у 11-річному віці), Анна і Михайло.

Цікавитися музикою Михайло Тимофіїв почав із шестирічного віку. У родинному архіві збереглась світлина, на якій діти петрували, а восьмилітній Михайлик із сопілкою. Добре запам'яталося перше весілля, де талановитий 11-річний хлопчик був визнаний фахівцем гри на фрілці, грав також і у складі шкільних трієстих музик. Закінчив Мишинську семирічну та Великоключівську середню школи, де був у різноманітних гуртках і за порадою відомого вчителя Якіма Гушула, організував ансамбль скрипалів, з яким Михайло вивчав автентичний фольклор.

Після школи М. Тимофіїв вступив на музичний відділ Коломийського педучилища, де вчився три роки (на другому курсі був забраний до армії і три роки прослужив у Бердичеві, Харкові, в Німеччині, і навіть солдатом завжди був на сцені). В 1967 році М. Тимофіїв став лауреатом (І премія) Республіканського конкурсу в Києві й у цьому ж році вступив до Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка на музично-педагогічний факультет, де мав нагоду пізнати основи музичного мистецтва і вдосконалювати свою майстерність у таких яскравих педагогів, виконавців, науковців, як Василь Іванович Якуб'як, Яків Львович Сорокер, Зенон Петрович Антоніщак, Орест Васильович Яцків, Роман Петрович Сов'як.

Уже на першому курсі інституту молодий виконавець організовує оркестр народних інструментів у Дрогобицькій середній школі № 1, а в 1970 – ансамбль сопіларів у Дрогобицькому будинку вчителя, який згодом став першим в Дрогобичі оркестром народних інструментів “Заграва”. Виступаючи в Києві на Республіканському конкурсі трієстих музик (1970), “Заграва” стала лауреатом (диплом II ступеня).

Після закінчення інституту, отримавши диплом з кваліфікацією вчителя музики і співів середньої школи, викладача педагогічних училищ по класу оркестрової гри та диригування і звання вчителя середньої школи, як один з найкращих випускників М. Тимофіїв залишився працювати концертмейстером на кафедрі теорії, історії музики та гри на музичних інструментах (1971 – 1973). Варто зазначити, що, навчаючись і працюючи в Дрогобичі, Михайло Тимофіїв проводив активну творчу діяльність, грав у восьми оркестрах і ансамблях, серед яких вже згадана “Заграва”, а також “Пролісок”, камерний оркестр (кер. Я. Сорокер), ансамбль баяністів (кер. Е. Мантулев), дитячий оркестр у СШ № 1, оркестр музучилища та ін. Одночасно М. Тимофіїв працював над удосконаленням будови фрілки і сопілки, збільшуючи кількість великих і малих отворів, що розширило діапазон звучання інструментів й було гідно прийнято вченою радою інституту і стало поштовхом для відкриття в інституті класу гри на фрілці й сопілці. Навчаючись, а згодом працюючи в інституті, Михайло Тимофіїв часто виступає як соліст-сопілкар під високопрофесійним супровідом педагога, виконавця, науковця Святослава Процика.

У 1973 році знаний композитор, диригент Василь Їжак запропонував М. Тимофіїву переїхати до Коломиї й відтоді він став викладачем музичного відділу Коломийського педучилища, а нині педагогічного коледжу. Від 1999 року М. Тимофіїв – викладач Коломийського педагогічного інституту. Працюючи на педагогічній ниві, він виховав не одну сотню музикантів, серед яких такі знані виконавці: Микола Маркевич – гра на фрілці, лауреат конкурсу молодих виконавців на народних інструментах; Роман Дверій – сопілкар; Василь Гекер – скрипаль, артист Київського фольклорно-етнографічного ансамблю “Байда”; Мирослав Бабчук – керівник фольклорного ансамблю Тернопільської філармонії та багато ін. Атестаційною комісією М. Тимофіїву було присвоєно звання “викладач-методист”. Він є також головою методичного об'єднання викладачів струнно-оркестрової секції коледжу.

Михайло Тимофіїв – віртуозний виконавець на таких народних інструментах як фрілка, джоломіга, ребро, сопілка, вабці. Цей талант, звісно, перейшов у спадок від діда Дутчика, сільського музики-чародія, що найяскравіше проявилось, коли Михайло Тимофіїв керував оркестром народних інструментів “Гуцулія” Коломийського районного будинку культури (1978 – 1984). За згадками колег, друзів диригент був надзвичайно прискіпливий, точний, вимагав досконалості звучання, серйозності в роботі, щораз спалахував і горів твор-

МИХАЙЛО ТИМОФІЇВ – ПЕДАГОГ, УЧЕНИЙ-ФОЛЬКЛОРИСТ, ВИКОНАВЕЦЬ-ВІРТУОЗ

чою працею [12]. Численні концерти в Україні, Румунії, Польщі, виступи на радіо і телебаченні знаходили схвальні і захоплюючі відгуки у пресі: “Советский Союз”, “Клуб и художественная самодеятельность”, “Социалистическая культура”, “Дзвін”, “Україна”. Керівник увів до складу оркестру такі народні музичні інструменти, як козобас, бугай, трембіта, дримба, соловейко, гуцульське ребро, що спричинилося до зростання художньо-виконавської майстерності колективу. На основі зібраних М. Тимофіївим кращих зразків музично-інструментальних мелодій було створено ряд оригінальних композицій, які склали творчий доробок оркестру “Гуцулія”.

У Коломийському педучилищі М. Тимофіїв організував оркестр українських народних інструментів, яким керував 20 років. Насичене концертне життя музиканта, заоханого в народне мистецтво, знайшло відображення у численних афішах, програмах сольних виступів та звітних концертів, насамперед, оркестру “Гуцулія” та й інших колективів, якими диригував М. Тимофіїв.

Він неодноразово був переможцем популярного телетурніру “Сонячні кларнети”. За його участю знято кінострічки “Мелодії гірського краю” (фольклорно-етнографічний фільм) та “Карпатські джерела”, режисером яких є Олег Бійма. Цікавою і оригінальною є участь М. Тимофіїва в художніх фільмах, як, наприклад: “Гори димлять” (за Я. Галаном) – звучить фрілка і дідик; “Останній бункер” – виступ “Троїстих музик”; художній двосерійний фільм режисера Ю. Ілленка “Фучжоу”; “Пастка” (реж. О. Бійма), де у другій серії М. Тимофіїв грає на флюї, а у третій – на скрипці. Тут виконавець постає натхненним, ліричним, чаруючим, а музика, яка лине з екрана, змушує затамувати подих. Варто зазначити, що музикант був учасником Міжнародного фестивалю фольклорних колективів країн басейнів Чорного і Середземного морів “Золоте руно” (22 – 29 вересня 1991) в Сочі, де виступав як виконавець автентичного фольклору.

Гру М.Тимофіїва було записано й на фірмі “Мелодія” на гнучких платівках як додаток до журналу “Клуб и художественная самодеятельность”. У 1997 році спільним канадсько-українським підприємством “Кобза” здійснено запис магнітоальбому “Музичні інструменти Гуцульщини”, в якому у виконанні М. Тимофіїва звучать різноманітні народні музичні інструменти. Слід наголосити, що багато з них були власноручно виготовлені виконавцем-віртуозом. У цьому проекті здійснено запис звучання скрипки, фрілки, флюї, тилинки, монтельєву, дідика, дримби, солов’я, джоломіги, ребра, зозульки, вабця, які репрезен-

тують гуцульське музичне мистецтво як в Україні, так і за кордоном.

У доробку М. Тимофіїва-композитора чимало обробок народних пісень для оркестру народних інструментів – “Глибока кирниця”, “Віночок з українських народних мелодій”; оркестрові твори – “Свято в Карпатах”, “Гуцульська фантазія” для фрілки з оркестром, “Вівчарські світанки”, Елегія “Пам’яті героїв”, “Легенда про Довбуша”, “Балада про злуку”, “Візитка”; вокальні твори – “Пишайся рідна Батьківщино”, “Чарівний край”, “Дума про Роксолану”; музика до вистав Коломийського драмтеатру ім. Г. Хоткевича “Зимовий вечір” Михайла Старицького (реж. Василь Симчич), “Верховинці” Юзефа Коженювського (режисер – заслужений артист України Дмитро Неборак) та багато ін.

Творче життя М. Тимофіїва, сповнене любові до рідної пісні, музики та української культури, тісно пов’язане з активною пропагандою художніх скарбів національної культурної спадщини. Неабияка заслуга митця у записуванні, вивченні фольклору, а виїжджаючи в села Гуцульщини, він веде пошук найдавніших народних музичних інструментів. Таким чином вдалося зібрати багатющу колекцію народних інструментів, аналогів якій немає в Україні. Відомий львівський фольклорист Любомир Кушлик, доцент Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, показуючи свою досить велику колекцію народних музичних інструментів на Львівському телебаченні та й на всіх своїх виставках і лекціях завжди зазначає, що це лише невеличка подібна часточка з того, що вдалося зібрати його колезі з Коломиї Михайлу Тимофіїву.

Звісно, що вивчення інструментів та історії їх розвитку може здійснюватися лише в нерозривному зв’язку з вивченням інструментальної музики, виконавства та загальних історичних процесів розвитку культури й мистецтва народу. Незаперечна заслуга М. Тимофіїва не лише в тому, що він зібрав чимало старовинних інструментів, таких, як дідик, джоломіга, двійниця, соловей, вабець, флюї, зозулька, тилинка, монтельєв, ліра, ребро, але й у тому, що він, досконало граючи на них, ще й виготовляє деякі власноруч, зберігаючи й передаючи наступним поколінням характерні особливості мелосу й виконавського стилю того чи іншого забутого інструменту, які є невід’ємними атрибутами музичної й усєї духовної культури народу. Своїми знаннями, замилюванням народною музикою та інструментами М. Тимофіїв ділиться під час творчих зустрічей з молоддю, виступаючи з лекціями на теми: “Мелодії та співанки наших предків” (Коломия, 1991), “Само-

звучні та ударно-перетинкові музичні інструменти гуцулів”, “Музичні інструменти в естетичному вихованні молоді”, “Шляхи розвитку оркестру народних інструментів” (1987), “Музичні інструменти та інструментальна музика Гуцульщини сьогодні” (Львівська консерваторія, 1990); неодноразово організовуючи виставки зі своєї колекції “Музичні інструменти Гуцульщини” тощо.

Доволі часто М. Тимофіїв виступає з доповідями на Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференціях: “Конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель” (Львів, 22 – 24 березня 1990), “Устилуг і Стравінський” (1990), “Проблеми вивчення та пропаганди народної творчості як складової частини української національної культури” (Рівне, 1990), III конференція дослідників народної музики червоноруських Галицько-Волинських та суміжних земель (Львів, 1 – 5 квітня 1992), “Регіональна народна творчість та використання її при підготовці освітянських кадрів для національної школи” (Коломия, 22 квітня 1993), “Musika Galiciana” (Коломия, 1995) та ін. Фольклорист має чимало наукових публікацій [16, 21 – 23], він автор шести статей до “Енциклопедії Коломийщини” [17 – 20].

Слід також зауважити, що М. Тимофіїв як фольклорист, композитор, науковець є членом бюро обласної Спілки композиторів, постійним членом журі міжнародних фольклорних фестивалів “Коломийка” (1994, 1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008), “Шешори – 2004”. Величезна творча, збирацька, дослідницька, виконавська й педагогічна праця М. Тимофіїва висвітлюється на сторінках періодичної преси, зокрема журналів “Народна творчість”, “Україна”, “Ранок”, часописів “Вісті з України”, “Радянська освіта”, “Червоний прапор” (38 публікацій), “Прикарпатська правда” (11 публікацій), “Комсомольський прапор”, довідниках “Коломийщина: вчора і сьогодні” [9], “Коломийський азбуковник” [24], книзі М. Сорица “Історія Мишина” [15] та ін.

Фанатично відданий праці й своєму покликанню, він твердо прямує до заповітної мети: не пройти повз жодного музики, співака чи співачки, які зустрічаються йому на життєвій дорозі; підняти і зберегти кожну краплинку народної мудрості, відновити кожен музичний інструмент, власне, заради таких щасливих хвилин живе вчений, долає, здавалося б, нездоланні труднощі.

З великою пошаною і любов’ю виготовила екслібрис для М. Тимофіїва коломийська художниця Вітольда Проців, авторка декількох підручників з малювання для дітей. На відтиску зображені водоспад, гуцулик, який приготувався грати

на сопілці і соловейко на гілці, немов відтворюючи змагання співочої пташини з музикою-віртуозом, восьмирічним Михайликом, який, змужнілий і досвідчений, сьогодні повертає народові розгублені скарби, завдяки йому оживає спадщина, стаючи справжньою окрасою сучасності. Нехай же й надалі його душу не покидає невтомна жадоба творити і прислухатись до голосу віків.

Висновки. Вся діяльність Михайла Тимофіїва спрямована на творення сучасного етапу історії фольклористики як науки, з якої він не лише черпає джерела, а й збагачує їх скарбницею все новими відкриттями й дослідженнями. Він належить до плеяди видатних українських фольклористів-педагогів, якими є його сучасники Софія Грица, Микола Дмитренко, Роман Кирчів, Григорій Дем’ян, Петро Медведик, Степан Стельмашук, Володимир Качкан, Іван Хланта, Степан Мишанич, Йосип Федас, Богдан Яремко, Василь та Ганна Сокіл. Його колекція народних інструментів – це збереження глибинних пластів народної культури, які несуть невичерпні духовні сили багатьох поколінь. Педагогічна і громадська діяльність Михайла Тимофіїва має значний вплив на вдосконалення і розвиток освіти, зокрема музичного виховання, народознавства. Використання творчих набутоків фольклориста-педагога в умовах сучасної національної школи стверджує те, що вона є невід’ємною частиною духовної культури Української держави.

1. Виставка народних інструментів // Червоний прапор. – 1988. – 17 грудня.

2. Виставка народних інструментів // Прикарпатська правда. – 1990. – №83. – 29 квітня.

3. Гадяк Й. У світ прекрасного // Радянське слово. – 1971. – № 66. – 28 квітня.

4. Гамкало І. Інструментальна музика // Музика. – 1977. – № 3.

5. Данькевич В. Сім’я співуча (М.М. Тимофіїву) // Червоний прапор. – 1987. – №152. – 22 вересня.

6. Ковтун В. Попереду – наполеглива робота // Педагог Прикарпаття. – 1991. – № 10 (97). – 15 травня.

7. Колекція старовинних і сучасних народних інструментів // Комсомольський прапор. – 1981. – № 97 (2006). – 15 серпня.

8. Мелодії Карпат (платівка) // Клуб и художественная самодеятельность. – 1984. – № 24. – С. 3 – 4.

9. Мишин // Коломийщина: вчора і сьогодні: Довідник /Упор.: В. Плахта, М. Васильчук, О. Гаврилюк. – Коломия: Вільний час, 2006. – С. 101 – 104.

МУЗИЧНА ОСВІТА І ВИХОВАННЯ В ГАЛИЧИНІ ВІД ОКУПАЦІЇ ЇЇ АВСТРІЄЮ ДО 1848 РОКУ

10. Оркестр "Гуцулія" // Вісті з України. – 1981. – № 36. – 3 вересня.
11. Романенчук Л. У світ подивується красі // АГРО. – 1990. – № 41 (164). – 6 жовтня.
12. Рябий В. Дзвінка струна // Червоний прапор. – 1987. – №83. – 22 травня.
13. Савчук М. Історія Мишина. – Коломия, 2000. – С. 272 – 275.
14. Савчук М. Коломийська Гуцульщина // Матеріали круглого краєзнавчого столу "Коломийська Гуцульщина", який відбувся 25 серпня 2006 року у м. Коломия Івано-Франківської області у рамках XVI Міжнародного гуцульського фестивалю "Коломийка – 2006". – Коломия, 2006. – С. 3 – 9.
15. Сорич М. Історія Мишина. – Коломия, 2000. – С. 272 – 275.
16. Тимофіїв М. Самозвучні й ударно-перетинкові музичні інструменти гуцулів // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: Матеріали наукової конференції першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17 – 18 серпня 1993 року. – Івано-Франківськ – Коломия, 1994. – С. 51 – 54.
17. Тимофіїв М. Бандура і бандуристи // Енциклопедія Коломийщини. – Зшиток 2, література Б. – Коломия: Вік, 1998. – С. 23 – 25; 33.
18. Тимофіїв М. Біланюк Дмитро, син Василя // Там само. – С. 60 – 61.
19. Тимофіїв М. Бондаренко Дмитро, син Василя // Там само. – С. 97 – 98.
20. Тимофіїв М. Бубон // Там само. – С. 97 – 98.
21. Тимофіїв М. Невмируща народна пісня // Покуття. – 1998. – № 14.
22. Тимофіїв М. Музичні інструменти Гуцульщини: група самозвучних // Musika Galiciana. – Львів: Сполом, 1999. – С. 209 – 234.
23. Тимофіїв М. Бандуристи Коломийщини // Вертикаль. – 2000. – № 1. – С. 47 – 49.
24. Тимофіїв Михайло Миколайович // Васильчук М. Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939 – 1999 рр.: Бібліографічний словник. – Коломия: Вільний голос, 2000. – С. 166 – 167.
25. Троїсті музики // Музика. – 1972. № 3.
26. Чудний В. Плекати, як з доброго кореня сад // Культура і життя. – 1980. – 17 квітня.

Іван Фрайт, кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри народних музичних інструментів та вокалу

Любомир Мартинів, концертмейстер кафедри культурології та українознавства

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

МУЗИЧНА ОСВІТА І ВИХОВАННЯ В ГАЛИЧИНІ ВІД ОКУПАЦІЇ ЇЇ АВСТРІЄЮ ДО 1848 РОКУ

У статті досліджено питання становлення і розвитку музичної освіти та виховання в Галичині кінця XVIII – першої половини XIX століття. Виявлено внесок перших галицьких композиторів у розвиток української музично-педагогічної науки.

Постановка проблеми. Об'єктивні зміни в політичній, соціально-економічній, духовній сферах сучасного українського суспільства зумовлюють нові підходи у педагогічній науці й практиці. Творча активність науковців у розробленні теоретичних засад національного виховання, пошуках його мети, впровадженні до змісту освіти сучасних навчальних закладів загальнолюдських ідеалів та цінностей сприятимуть формуванню нового типу особистості – людини, що успадкувала соціальний досвід, духовні надбання рідного народу.

Сучасна національна школа повинна поєдну-

вати виховання особи для потреб нації, держави, людства в цілому. Досягнення цього ідеалу можливе лише з допомогою пильного вивчення, глибокого усвідомлення й узагальнення досвіду будівництва національної системи освіти. Вона складалася в Україні історично, формувалася на ґрунті національних виховних традицій, в оригінальному поєднанні зі здобутками української та європейської педагогічної науки. Критичний аналіз історико-педагогічної спадщини дозволить не повторювати помилок і прорахунків, максимально скористатися кращими надбаннями.

Дослідження історії розвитку музичного вихо-